

Titel: BREV TIL: Paul Diderichsen FRA: Eli Fischer-Jørgensen (1939-06-08)

Citation: "BREV TIL: Paul Diderichsen FRA: Eli Fischer-Jørgensen (1939-06-08)", i *Louis Hjelmslev og hans kreds*, s. 1. Onlineudgave fra Louis Hjelmslev og hans kreds: https://tekster.kb.dk/catalog/lh-texts-kapsel_033-shoot-workidacc-2005_0099_033_EFJ-DIDERICHSEN4_0550/facsimile.pdf (tilgået 30. juli 2024)

Anvendt udgave: Louis Hjelmslev og hans kreds

Ophavsret: Materialet kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge det til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

Berlin N 4,
Auguststr. 82
Studentinnenheim

8-6, 1939

Kære magister Diderichsen,

Mange tak for Deres brev og særtryk fra d. 13/5. Om omlydspørgsmaal vil jeg nødig udtale mig. Dertil ved jeg for lidt om det. - Og naar jeg ikke før har svaret paa det andet, var det fordi jeg nærde det forfængelige haab, at hvis jeg ventede, saa kunde jeg maaske svare noget positivt paa dette lange lærde brev (som jeg maatte læse flere gange, før jeg forstod det.), altsaa ganske samme grund, som fik Dem til at vente med at svare paa mit brev fra Paris. Det er aabenbart ikke fremmede^{en} for brevveksel.

Først til det konkrete, fonetiske spørgsmaal. Jeg havde ogsaa det fortsat at undersøge det her og holde foredrag om det i Helsingfors, hvis der kom noget ud af det. Jeg vil undersøge en plade endnu; men jeg kan allerede nu sige, at der bliver intet at holde foredrag om. Jeg har undersøgt alle utvivlsomt ~~mark~~ betonedede vokaler i 2 plader, maalt intensitetsmaximum'et efter intensitetskurven, beregnet dens afstand fra slutningen i procent af vokalens længde og stillet det hele op i rubrikker. Resultatet er, at det veksler meget, men der er ingen principiel forskel paa lange og korte vokaler, ~~fx~~ og der er ikke engang en tendens at spore. For begge ligger maximum i reglen i sidste halvdel af vokalen, undertiden helt til sidst (ogsaa i lange). Det eneste man kan spore, er en tilbøjelighed til forsk. intensitetsforløb alt efter den følgende konsonant (foran l ligger maximum i reglen sent, foran s tidligt ~~fx~~.) men rigtig tydelig er det ikke. En vis sammenhæng med melodien har det evt. ogsaa; dog er det maaske snarere saadan, at i sætningslutning hvor melodien falder, tager samtidig intensiteten af i det hele, og altsaa ogsaa inden for den enkelte vokal; der er nemlig ogsaa tilfælde med stigende intensitet og faldende melodi inde i sætningen. Jeg vil se lidt nærmere paa dette, men tror ikke det vil give meget, da der i det hele taget

i betonet vokal ²
oftest er stigende melodi, og de par tilfælde jeg har bemærket med faldend
ikke altid har faldende intensitet. - Jeg har derefter prøvet for en pla-
des vedkommende at mæle den absolute afstand mellem top og ende. Naturlig
vis var der en del lange, hvor afstanden var større, de er jo nu en gang
længere; men næsten halvdelen af de lange spredte sig over hele de kortes
område, saa stærkt, at der ikke kunde tale om ^{den} overlapping. Altsaa hel-
ler ikke efter denne metode, hvor man endda giver de lange en ikke helt
retfærdig mulighed for at lade ~~længden~~ den absolute længde spille ind, gav
det positivt resultat. Jeg har derefter prøvet, dog ikke systematisk, at
se om maaske faldet efter maximum var mindre i de korte end i de lange;
men det synes heller ikke at være tilfældet. - Hvis man stadig vil opret-
holde teorien, kan der tænkes endnu to holdepunkter- 1) kurverne er for-
kerte. Men det tror jeg ikke; det er saabenbart et meget følsomt apparat,
som virker øjeblikkeligt og giver selv finheder i intensitetsbevægelsen.
(Det vil blive beskrevet i næste nummer af Archiv af den fysiker, der har
lavet det.) 2) forsøgspersonerne er uegnede. Det kunde med en vis ret ind-
vendes mod den ene, der er bayer, og har en vist dialektpræg. I sydtysk
skal man jo som bekendt have løs tilslutning i det hele. Men selv hos ham
ligger maximum i reglen efter midten. Den anden plade er indtalt af Zwirner
som er Schlesier. Hvordan det er i dialekten ved jeg ikke, men for mit øre
har han udpræget fast tilslutning, og efter den traditionelle def. maa han
altsaa nærmest siges at have det altid (men ogsaa bajeren!). En plade af
en vaskesgte nordtysker er desværre endnu ikke bearbejdet. Men det forelig-
gende tyder jo meget stærkt paa, at Sievers mfl. ikke har ret.

Spørgsmaalet er saa, hvad tilslutning da egentlig er. E.A. Meyer har
i en artikkel i Die neueren Sprachen 1913 om Vokalspannung omtalt pro-
blemet. Han tror heller ikke paa den Sieverske teori, men ganske vist ud f
fra en utilstrækkelig bevisførelse (maling af ^{subglottalt} udsandingstryk hos en ~~strubeoprebet~~
strubeoprebet). Han foreslaar en anden løsning. Fast tilslutning forekom-
mer ~~kun~~ kun i sprog med aspirerede kons, ^{og navnlig de af artikler} siger han. Denne aspiration gæl-
der ikke alene lukkelydene, ogsaa ved spiranterne er der større ~~luftfar~~
stemmeridseaabning i tysk end fx. i fransk. Dette har indflydelse paa

den foregaaende vojsal, stemmeridsen aabnes lidt til sidst og overgangen tål
 ks. lyder stærkere. -- Men for det første maa man forudsætte en analogi
 virkning til vok. foran stemt lyd, (^{synes nok at betyde} usandsynligt), for det andet: hvorfor
 høres det stærkere ~~xxxx~~ ved lange end ved korte. Her snakker han inkon-
 sekvent igen efter Sievers, som han lige havde modsagt. Højst kan man sige
 at korte vokaler ^{vist} i det hele er stærkere end lange; men jeg tror, at det
~~ikke~~ hele er forfejlet.

Det vilde naturligvis være af stor interesse at sammenligne med
 en kurve for et romansk sprog. Maaske vilde den forskel i stavelædeling,
 som der jo i hvert fald er, vise sig ved en forskellig intensitetsforløb
 af intervokaliske kons, (der her næsten altid har faldende intensitet).
 Men det maa vente til en kurve foreligger. -

Tilbage som haandgribelig forskel paa det man sædvanlig kalder
~~langvagt~~ kort løs og fast tilslutning bliver antagelig kun spændingsfor-
 skellen, som jo faktisk er hørbar. (Det andet har ogsaa altid forekommet
 mig meget vagt) Den spændte vokal siges at have løs tilslutning (ogsaa
 forkortet), den tilsv. ^{slappe} vide fast tilslutning. Men hvad "spændthed" er, ved
 heller ingen rigtig. Meyer har i ovennævnte artikel ved forsøg modbevist
 Sweets teori om den konvekse og den konkave tungestilling, og forklarer
 det selv i tilslutning til ovenstaaende der ved, at stemmeridseaabningen
 foran pustet ks. især har haft indflydelse paa korte vokaler, som de minds
 modstandsdygtige, derved gaidningsstøj, der truer ^[i] imed at blive [j], derfor
 sænkning af tungen (ved de lave analogi) Det forekommer mig tvivlsomt.
 Nogle klanganalyser jeg nylig har set, viste at der ved de slappe vokaler
 kom ny overtoner til, andre undersøgelser af Meyer viser, at tungen er
 betydeligere stærkere sænket (ved [i] endogsaa under e-stilling; det oph
~~hæved~~ aabenbart ved at man paa en el. anden maade danner de høje overtoner
 men det hele er ^{indtænkt} usikkert. -- Men selv om det akustisk-fysiologiske
 er usikkert, er det i hvert fald noget man kan høre. -- Men hvad saa med
 dansk, hvor ~~ikke~~ der ikke er nogen spændingsforskel mellem vokalerne. Ja,
 jeg mener ogsaa, at det i det hele ikke eksisterer i dansk; derpaa tyder
 jo ogsaa netop tendensen til forlængelse af de korte vokaler, og akustisk

kan jeg heller intet høre. Dansk har jo ogsaa i modsætning til de sprog, der har fast tilslutning mulighed for korte vokaler i udlyd. - Hvordan det kan være at der en sammenhæng mellem 1) forekomsten af slappe vokaler, 2) tendens til lukket stavelse 3) kun lange vokaler i udlyd tør jeg ikke sige. ~~Maaske skriver jeg en ganske kort notits om dette i Archiv, om ikke for andet saa for at stille problemet.~~

Maaske skriver jeg en ganske kort notits om dette i Archiv, om ikke for andet saa for at stille problemet.

De skriver, at ~~en~~ spændstighed kunde give muligheden for et ~~stærk~~ decrescendo; men jeg er ikke sikker paa, at afspænding nødvendigvis fører til et decrescendo, styrke er først og fremmest et spørgsmaal om udaandingstryk (selv om man ikke kan bruge ~~stærk~~ luftvolumen til at maale ~~stærk~~ intensitet, fordi man ved usøjagtig talevirksomhed kan aabne lidt for hviskeridsen og lade luft komme igennem, som ikke sætter stemmebaandene i kraftigere svinging; et forsøg jeg gjorde i Paris gav i svrigt samme negative resultat).

Ubetonede vokaler har jeg endnu ikke undersøgt systematisk, men saa meget kan jeg dog sige, at de ogsaa kan have stigende intensitet.

Og derefter vil jeg stige op i de "køligere luftlag" til Deres og Hjelmslevs skønne, simple, sande og gribende teori. ~~At den har de to førstnævnte og derfor endogsaa den sidste egenskab, vil jeg ikke bestride; men mon den ogsaa er sand? Jeg maa indrømme, at jeg slet ikke tror paa den - isvrigt ganske uafhængigt af ovennævnte negative stilling til den alm. tilslutningsforklaring . Derfor kunde der jo godt være noget om forklaringen af længde paa dansk. For det første mener jeg, det er utiladeligt at slutte fra tilfælde af mulig elision da'n telefon i, i'n dal etc til at alle lange vokaler er at opfatte paa denne maade, for man kan jo ikke gaa den anden vej "syde" kan ikke realiseres som [sydə], eller "vide" som [viːdə] det er endogsaa fonologisk klart forskellige ord . Det er parallelt med , om man fx. i tysk, fordi "en" ofte realiseres [ɛn], deraf vilde drage den konsekvens at opfatte ethvert [ɛn] som en , altsaa "Sehensucht", "Laienwand", (ortografien antyder forvekslingerne) Det er egter min mening metodisk forkert - - Og saa den mærkværdige teori med penetrationen. "Karakteristisk for dansk~~

dansk er det nu, at man i ord med enkelt kons + ∂ umiddelbart efter trykstavelser altid har eller kan have en lang vokal." Med "kan have" gælder det dog; for det er som bekendt ikke alene m, n, l, r men alle mulige andre kons. der kan staa efter kort vokal + ∂ . Naar vide noteres *vide*, hvordan saa vidde osv. ?

Som sagt, jeg tror bestemt ikke paa det. Men maaske har De andre argumenter, som kunde overbevise mig?

Og nu maasjog slutte; ellers dør jeg af varme. Jeg kan ikke saa godt have alle vinduer saabne, naar jeg skriver paa maskine om aftenen, og det er 30 graders varme, Duh na!

Lad mig kun kort fortælle, at jeg arbejder paa en lille artikel, om de fenomener, de r bestemmer opfattelsen af kvantitet (efter Zwirners "Ab hærtexte") Og at jeg er kommet meget i tvivl om grundlaget for en tysk fonologi. Jeg havde tænkt mig Siebs Bühnensprache. Men det tales ikke af nogen. Saa det er muligvis rigtigere at udvalge sig en repræsentativ mand, der taler forholdsvis dialektfrit. Der er i hvert fald enkeltheder i Siebs system, som faktisk ingen realiserer, ja som slet ikke kan realiseres, fordi den paa staaede forskel er uherlig.

I øvrigt ser jeg paa parader, ligger i liggestol i haven i Studentehaus, og tager adflugter i den herlige omegn, som forsoner en del med den grimme by.

Hils i lingvistikredsen

Deres hengiven

Eli Fischer-Jensen

7 hils De, dette bes forment alt so meget ved
"denkmalbewahrung" p. 2. af tykkelsen, - Gudene skal vide, at i alle
de ting so et smule penge ud af landet. - 77 lange blylyst mere
end mit kære legat i denne dyre by. -